

LAUSUNTO

VN/27545/2024

Vastaanottaja: eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausunto 1.10.2024

Kuuleminen 2.10.2024 eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa

Aihe: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Tane) kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp). Tane edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnassa, joten lausunto keskittyy sukupuolten tasa-arvoon liittyviin näkökulmiin.

Talospoliittisia toimia tulee arvioida myös sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta

Kuluneella hallituskaudella on toteutettu merkittäviä rakenteellisia uudistuksia ja sopeutustoimia Suomen julkisen talouden tasapainottamiseksi. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Tane) tunnistaa julkiseen talouteen liittyvät haasteet, joihin hallitus talospoliittisilla toimillaan pyrkii vastaamaan. Tane muistuttaa samalla, että talospoliittisilla päätöksillä vaikutetaan kuitenkin aina myös ihmisten elämään ja arkeen. Koska eri nais- ja miesryhmät ovat yhteiskunnassa erilaisessa asemassa, talouspolitiikalla vaikutetaan väistämättä myös sukupuolten tasa-arvoon joko sitä edistäen tai heikentäen.

Tane on korostanut viimeaikaisissa, esimerkiksi sosiaaliturvaetuuksiin ja työttömyysturvaan liittyvien lakiesitysten osalta, että **yksittäisten päätösten rinnalla on kyettävä arvioimaan politiikkatoimien yhteisvaikutuksia suhteessa sukupuolten tasa-arvoon**. Tane on pitänyt tärkeänä arvioida, kohdistuvatko muutosten yhteisvaikutukset samoihin ihmisryhmiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi 23.9.2024 arviomuistion sosiaaliturvalainsäädäntöön liittyvien hallituksen esitysten ja säädösten yhteisvaikutuksista perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta. Muistiossa tarkastellaan tiettyjä vuonna 2024 jo tehtyjen toimeentuloturvan ja sosiaalipalvelujen muutosten yhteisvaikutuksia sekä hallituksen vuodelle 2025 esittämien sosiaaliturvan muutosten ihmisvaikutuksia sekä perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia. Arvioinnissa on joiltakin osin tarkasteltu myös lakiesitysten sukupuolivaikutuksia.

Muistion keskeinen johtopäätös on, että muutosten merkittävimmät negatiiviset vaikutukset kohdistuvat jo valmiiksi haavoittuvaisessa asemassa oleviin eli pienituloisiin ja julkisia palveluita paljon käyttäviin henkilöihin. **Tane esittää huolensa siitä, että arviomuistion perusteella viimeaikaisilla lakiesityksillä on selviä heikentäviä vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon.**

Muistion mukaan esimerkiksi asumistukeen ja työttömyysturvan työssäoloehtoon tehtävät muutokset kohdistuvat enemmän naisiin, jotka työskentelevät miehiä useammin määrä- ja osa-aikaisissa työsuhteissa. Myös työttömyyden aikainen työskentely on yleisempää naisilla kuin miehillä.

Muistiossa todetaan myös, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korotukset painottuvat pienituloisiin, erityisesti yksinhuoltajiin, lapsettomiin pariskuntiin ja yksinasuviin. Asiakasmaksujen korotukset kohdistuvat muuta väestöä yleisemmin ikääntyneisiin henkilöihin, sillä he käyttävät enemmän julkisen terveydenhuollon palveluita. Ikärakenteesta johtuen muutokset kohdistuvat enemmän naisiin kuin miehiin. Naiset myös käyttävät yleisesti miehiä enemmän terveydenhuollon palveluja.

Julkisten terveystalouksien heikentämisen riskinä on myös haavoittuvassa asemassa olevien miesten syrjäytymisuhan lisääntyminen. Perusterveydenhuollon hoitopääsyaikojen pidentäminen voi osaltaan ennestään heikentää miesten pääsyä ja hakeutumista terveydenhuollon palveluihin. Tilastot osoittavat, että miehet käyttävät jo nykyisellään naisia vähemmän terveystalouksia. Suomessa julkisia terveystalouksia käyttävät etenkin työelämän ulkopuolella olevat, kun taas työssäkäyvät ovat työterveystalouksien piirissä.¹ Työttömistä työnhakijoista, ml. pitkäaikaistyöttömät, pieni enemmistö on miehiä.

Sosiaali- ja terveysministeriön yhteisvaikutusten arviointi on osoitus talouspoliittisten toimien moninaisista vaikutuksista sukupuolten tasa-arvoon. **Tane korostaa, että talouspoliittisten toimien vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon on tehtävä näkyväksi, jotta tasa-arvon edistymistä voidaan kattavasti arvioida.**

¹ <https://www.kela.fi/ajankohtaista/miehet-kayttavat-vahemman-terveystalouksia-kuin-naiset-kun-palkansaajia-vertaillaan-myos-ammattiryhmien-valilla-on-eroja>

Sukupuolitietoiseen budjetointiin tarvitaan tarkempaa ohjeistusta

Valtiovarainministeriön talousarvioesityksen valmisteluohjeet ministeriöille ovat vuodesta 2007 lähtien sisältäneet vaatimuksen tarkastella sukupuolivaikutuksiltaan merkittävää talousarvioesitykseen vaikuttavaa toimintaa hallinnonalan pääluokkaperusteluissa. Ohjeissa todetaan lisäksi, että sukupuolivaikutuksia koskevassa tarkastelussa tulee kiinnittää huomiota sukupuolten välisen tasa-arvon yhteiskunnallisiin vaikuttavuustavoitteisiin hallinnonalalla ja niihin hallinnonalan menoihin, joilla voi olla vaikutusta tasa-arvon toteutumiseen.

Hallitus on hallitusohjelmassaan sitoutunut tasa-arvon edistämisen huomioimiseen talousarvioprosessissa, keskeisissä uudistuksissa ja hankkeissa.

Vuoden 2025 talousarvioesityksen pääluokkaperustelut sisältävät yhteenvetotarkastelut sukupuolivaikutuksista kaikkien ministeriöiden osalta. Yhteenvetotarkasteluissa esitetyt tasa-arvokirjaukset ovat jossain määrin irrallisia tai liian yksityiskohtaisia, jotta niistä voisi tehdä selkeitä päätelmiä määrärahatasojen muutosten vaikutuksista sukupuolten tasa-arvoon. Yhteenvetotarkastelut eivät myöskään sisällä yhteismitallista tietoa sukupuolten tasa-arvon tilanteesta ja sukupuolen mukaan tilastoitua tietoa tai tunnuslukuja. Se, että sukupuolten tasa-arvoa edistetään osana eri hallinnonalojen politiikkatoimia, ei välttämättä heijastu määrärahojen kohdentumisessa. Tästä seuraa, että talousarvion kokonaisuudessa sukupuolivaikutukset jäävät merkittävältä osin näkymättömiin.

Sukupuolitietoinen budjetointi on sukupuolten tasa-arvon edistämisen strategia, jossa huomio kohdistuu talouspolitiikkaan, talousarvioon ja julkisen talouden ohjaukseen. Sukupuolitietoisen budjetoinnin tavoitteena on muuttaa julkisten menojen ja verotuksen kohdentumista tavalla, joka edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnassa.

Tane korostaa, että sukupuolivaikutusten arviointi tulee olla systemaattinen osa talouspoliittisten toimien ja prosessien kokonaisuutta. Tane esittää, että sukupuolitietoisen budjetoinnin laadun varmistamiseksi laaditaan tarkempi ohjeistus Tasa-arvoa talousarvioon -hankkeen² sisältämien suositusten pohjalta.

² Elomäki, Anna & Ylöstalo, Hanna (toim.) (2018) Tasa-arvoa talousarvioon - talousarvion sukupuoli-vaikutusten arviointi ja sukupuolitietoinen budjetointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 58/2018. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Tasa-arvotyön resurssit

Tane muistuttaa, että tasa-arvolain mukainen viranomaisen velvoite edistää tasa-arvoa koskee kaikkia valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden viranomaisia.

Tasa-arvon edistäminen edellyttää riittäviä resursseja tasa-arvolain valvonnasta ja sukupuolten tasa-arvon edistämisestä vastaaville viranomaisille. Tane esittää huolensa siitä, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitos lakkautti Tasa-arvotiedon keskuksen 1.8.2024 lähtien, mikä on heikentänyt merkittävästi tasa-arvotiedon saatavuutta Suomessa.

Tane muistuttaa myös, että järjestöjen tekemän tasa-arvotyön edellytyksistä on tärkeää huolehtia.

Pia Sundell
varapuheenjohtaja
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Taina Riski
pääsihteeri
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta